

Organizacinio tapatumo veiksnys ugdant kariūnų pilietiškumą: Generolo Jono Žemaičio Lietuvos karo akademijos atvejis

Rolanda Kazlauskaitė-Markelienė

Generolo Jono Žemaičio Lietuvos karo akademija, Universitetinių studijų institutas, Humanitarinių mokslų katedra, Šilo g. 5A, 10322 Vilnius, rolanda.kazlauskaite@mil.lt

Anotacija. Organizacinis tapatumas ypač svarbus: jis formuoja interesus ir vertybes pagal jau turimą patyrimo modelį ir, siedamas istoriją, kultūrą ir geografinę aplinką, įgauna galią. Asmens tapatumas susijęs su savęs priskyrimu grupei pagal jos specifinius požymius, suprantant tokio pasirinkimo kognityvines, emocines ir elgsenos pasekmes. Kolektyvinio tapatumo bruožas – asmens gebėjimas identifikuotis su kitais taip, kad kitų gerovė taptų asmeninės gerovės dalimi. Straipsnyje nagrinėjamas karinės organizacijos tapatumo fenomenas ir jo įtaka kariūnų¹ pilietiškumo ugdymo procesui. Tyrimo duomenų analizė išryškino ugdytinių ir ugdytojų pilietiškumo sampratą jungiančias bendras vertybes, būtinas organizacijos tapatumui formuotis.

Esminiai žodžiai: *tapatumas, organizacinis tapatumas, kolektyvinis tapatumas, kariuomenė, vertybės, pilietiškumas.*

Įvadas

Tapatumas tinklaveikos visuomenėje (Castells, 2005; Morkūnienė, 2012) tampa pagrindiniu asmens buvimo prasmės šaltiniu. Tapatumo klausimą aktualizuoja globalizacijos procesai, milžiniški informacijos ir žinių srautai. Gyvenimas tampa valdomas

¹ Kariūnas – karys, atliekantis karo tarnybą studijuodamas Lietuvos arba užsienio karo mokymo įstaigoje, kurią baigusiems suteikiamas karininko laipsnis (*Lietuvos Respublikos krašto apsaugos sistemos organizavimo ir karo tarnybos įstatymas*, 2013).

ne nusistovėjusių tradicijų, o naujų visuomenės gyvenimo iššūkių ir ritualų (Giddens, 2000). Pokyčių pasekmė – pasikeitę žmonių tarpusavio santykiai, vertybių sistemų transformacijos, eizėjantys socialiniai ir kultūriniai ryšiai. Tapatumo svarba akcentuojama didėjant migracijos srautams (Matulionis et al., 2010; Griškus, 2014; Savoniakaitė, 2014). Mokslinėje literatūroje nurodomi įvairūs asmens tapatumui, jo konstravimui įtaką darantys veiksniai: tauta, šalis, teritorija, religija, gyvenamasis laikotarpis (Matulionis et al., 2001); kultūra, lytis, rasė, tautybė, amžius (Lemme, 2003); istorija, geografija, biologija, gamybos institucijos, kolektyvinė atmintis ir asmeninės fantazijos, galios aparatai ir religiniai apreiškimai (Castells, 2006). Ne mažiau svarbi ir socialinė stratifikacija įvairiais pjūviais: demografiniu, instituciniu, klasiniu (Matulionis et al., 2010). Humanitarinių ir socialinių mokslų atstovai pateikia įvairias tapatumo apibrėžtis, tačiau kiekvienam individui privalu pačiam identifikuoti savo tapatumą, jo raišką šeimos, bendruomenės, organizacijos, valstybės, pasaulio požiūriu. Šis procesas priklauso nuo to, kaip individas supranta *savąjį Aš*. Žmogus nusakydamas savo tapatumą išskiria save iš kitų ir kartu apibrėžia savo bruožus, kurie jį sieja su grupe, bendruomene, tauta, institucija (Savoniakaitė, 2011). Panašią patirtį turintys žmonės gali panašiai žvelgti į pasaulį. Vadinasi, galima diskutuoti apie tam tikras grupinės savimonės formas, apibūdinančias individus siejančius panašumus. Tapatumas padeda suprasti, kiek jį pripažįstantys individai yra panašūs ar skirtingi, kiek jie save prisiskiria ar mes juos galime priskirti tautinėms, profesinėms, socialinėms, partinėms ar kitais požymiais remiantis sudarytomis grupėms, pvz., pagal amžių, lytį, profesiją, tautybę, kalbą ir pan. Kitaip tariant, tapatumas – asmens sąmoningas savęs priskyrimas tam tikrai grupei pagal jos specifinius požymius, suprantant galimas šio priskyrimo pasekmes. Grupėje formuojasi asmens pasaulėžiūra, atliekami tam tikri vaidmenys. Čia galime stebėti abipusę įtaką: vaidmuo formuoja ir žmogaus santykius su kitais ir kitų elgesį su juo. Socialinis tapatumas nurodo savybes, kurias individui priskiria kiti, jos tarsi ženklai, rodantys, kas yra vienas ar kitas asmuo. Todėl socialinis tapatumas visada susijęs su kolektyviniu matmeniu.

Organizacinis tapatumas ne tik formuoja interesus ir vertybes remiantis patyrimu, bet ir į visumą sieja istoriją, kultūrą ir geografinę aplinką. Organizacijos kultūra, kaip nurodo B. Melnikas (2013), yra santykinai sutapatinama su veiklos sritimi bei su specifines funkcijas atliekančiu pačios visuomenės kaip sistemos posistemiui, kuriame kuriami, teikiami, kaupiami ir vartojami ideologinio, edukacinio bei rekreacinio pobūdžio produktai. Kaip teigia M. Castells (2006), sociologiniu požiūriu visi tapatumai yra sukonstruoti. Kolektyvinio tapatumo konstravimas visada yra procesas, kuriam įtaką daro individualūs ir kolektyviniai, sociokultūriniai, geopolitiniai ir daugelis kitų veiksnių, istorinės, religinės ir tautinės tradicijos. Tai reiškia, kad individai gali turėti daugelį kolektyvinių tapatumų. Kitaip tariant, individai iš kolektyvinių tapatumų gausos pasirenka ir panaudoja tą tapatumą, kuris geriausiai užtikrina individo interesus atitinkamoje situacijoje (Statkus, 2003). Vadinasi, kolektyviniai tapatumai nėra pastovūs. Todėl simboliai, ritualai ir net vertybės gali būti keičiami ir pritaikomi prie individų ar grupių poreikių (Ranonytė, 2004).

Svarbiausias kolektyvinio tapatumo bruožas – gebėjimas susitapatinti su kitais taip, kad šalia asmeninės gerovės kitų gerovė taptų asmens dalimi, t. y. kad individas *save* ir *kitus* apibrėžtų sąvoka *mes*. Kolektyvinį tapatumą turintys individai neprivalo turėti tokią pat pasaulėžiūrą, interesus ar vertybes, kitaip tariant, individai neturi būti visiškai vienodi.

Socialinės institucijos, kurdamos kolektyvinį tapatumą, žymi ribas, kurios brėžiamos panaudojant konkrečios institucijos simbolinius resursus, simbolinių ritualinių elgesį (Čiubrinskas, 2008). Kariuomenės kaip karinės organizacijos tapatumas formavosi šimtmečius. Karinės organizacijos struktūra, funkcijos ir misija patyrė ne vieną transformaciją, nulemtą politinių, socialinių ir ekonominių visuomenės raidos pokyčių. Vadinasi, jei kariuomenė konstruoja tapatumus ir gali papildyti bei išskleisti jau turimus, tai įprasmintais tapatumais jie tampa tik tada, kai socialiniai veikėjai juos internalizuoja ir įprasmina *save* per tai, ką yra internalizavę. Kariuomenėje diegiama *įteisnamojo tapatumo* forma (Castells, 2006; Čiubrinskas, 2008; Foucault 1998). M. Šešelgytė (2007) nurodo, kad *karinės kultūros* sąvoka įtraukia ilgalaikės patirties metu besiformuojančius veiksmus, kurie yra sunkiai įvertinami tiek istorinėse studijose, tiek tų, kurie susiduria su šiais veiksniais kasdienėje praktinėje veikloje. Tradicinio karinio tapatumo konstravimo pagrindas – tikslingai suformuota vertybių sistema, esanti karinės organizacijos sėkmės ir efektyvumo garantas atliekant numatytas funkcijas. Todėl pareiga, atsakomybė, drausmė ir lojalumas visais laikais ir visose šalyse yra traktuojamos kaip kariuomenės prioritetinės vertybės, būtinos karių profesinėje veikloje (Kazlauskaitė-Markelienė, Petrauskaitė, 2013). Reikšmingiausiai kariuomenės organizacinis tapatumas viešame kontekste pristatomas ir jo sklaida vykdoma per valstybines ir nacionalines šventes bei ceremonijas, kuriose naudojami valstybės simboliai, atributai. Tokios ceremonijos, pvz., iškilmingas vėliavų pakėlimas, Lietuvos valstybės himno giedojimas, Lietuvos valstybės atkūrimo dienos ir Lietuvos kariuomenės dienos paminėjimas, kariniai paradai, religinės eisenos ir pan., stiprina organizacijos narių savivoką, kelia ir brandina pasididžiavimą savos valstybės galia, stiprina solidarumo jausmą ir ugdo organizacijos narių pilietiškumą.

Generolo Jono Žemaičio Lietuvos karo akademijos (toliau – LKA) organizacinis tapatumas kaip veiklos prasmės šaltinis yra konstruojamas remiantis dviem tradicinėmis – karine ir akademinė – kolektyvinėmis bendruomenėmis. Minėti tapatumai turi galias istorines tradicijas, besiremiančias dažnai iš esmės skirtingomis vertybinėmis orientacijomis. Karinės organizacijos tapatumo formavimuisi įtaką daro įvairūs kontekstai (karinis, istorinis, politinis, geografinis, ekonominis, teisinis, kultūrinis), todėl labai svarbūs tampa ritualai, simboliai ir simboliniai veiksmai. Akademinės bendruomenės kolektyvinis tapatumas laikui bėgant konstruojamas remiantis tokiomis vertybėmis kaip pagarba, tiesa, teisingumas, akademinė laisvė, tolerancija, kūrybiškumas ir kritinis mąstymas (Kazlauskaitė-Markelienė, Petrauskaitė, 2013). Pažymėtina, jog LKA organizacinio tapatumo dualumas nėra didelė organizacinės elgsenos problema, nes lankstesnis akademinis tapatumas paklūsta dominuojančiam kariniam tapatumui. Šiuo atveju ypač svarbi organizacijos kultūra, kurią galima apibūdinti kaip vienodų

įsitikinimų, kuriuos turi organizacijos nariai, sistemą (Robbins, 2006). Šioje sistemoje visada yra vyraujanti kultūra, kuri išreiškia pagrindines daugumos organizacijos narių pripažįstamas vertybes. Todėl pilietiškumas turėtų būti viena iš pagrindinių vertybių, jungiančių narius ne tik LKA, bet ir visoje kariuomenėje. Labai svarbu suvokti, kad pilietiškumo ugdymas organizacijoje visada remiasi į edukacines pastangas, kurios gali padėti sąmoningo piliečio tapsmui (Zaleskienė, 2011). Be abejo, šios pastangos turi būti susijusios su pilietinio tapatumo formavimo organizacijoje sistemos kūrimu ir aktyviu dalyvavimu. Todėl formuojasi konkretus „socialinis užsakymas“ ugdyti tam tikrus piliečių gebėjimus, įgūdžius, elgesio tipus (Bitinas, 2004). Apibendrinant galima teigti, kad LKA formuojamas organizacinis tapatumas yra ypač fenomenalus, suteikiantis galimybę pasirengti įvairiakrypčiams pokyčiams.

2003–2013 m. LKA Humanitarinių mokslų katedros tyrėjų grupė atliko empirinius tyrimus, siekdama atskleisti kariūnų požiūrį į žmogiškąsias ir profesines dorovines vertybes. Tyrimų duomenų analizė atskleidė, kad kariūnai labiausiai vertina atsakomybę, pareigą, sąžiningumą, teisingumą, sumanumą, t. y. tokias dorovines nuostatas, kurios, jų nuomone, yra reikšmingiausios kariuomenės organizacijoje. Kita vertus, kariūnai nurodo, kad draugystė, tolerancija, supratingumas, pasitikėjimas kaip žmogiškosios vertybės yra būtinos kiekvienam žmogui, tačiau šios asmeninės savybės nėra labai svarbios jų profesinėje veikloje. Tyrimų rezultatai atskleidė kariūnų tapatumo dualumą, pasireiškiantį takoskyra tarp savęs kaip profesijos atstovo ir kaip žmogaus. Tokia situacija, viena vertus, parodo tradicinio karinio tapatumo įtaką kariūnų ugdymo procesui, ir, kita vertus, – poveikį, kurį kario profesiniam tapatumui daro tradicinės vertybinės orientacijos. Remiantis tyrimų rezultatais, galima teigti, kad kariūnų tolerancija grindžiama tik formaliu tautų, rasų ir įvairių religijų lygiateisiškumo pripažinimu. LKA – integrali Lietuvos visuomenės dalis, todėl reikia pripažinti, kad jos kolektyviniam ir individualiam karių tapatumui didelę įtaką daro tradicinės mūsų visuomenės nuostatos ir negatyvios tendencijos.

Straipsnio aktualumą pagrindžia tai, kad karinės organizacijos tapatumo formavimosi aspektai, remiantis ugdymo procesu, nėra pakankamai išsamiai nagrinėti mokslinėje literatūroje. Šioje srityje pažymėtini A. Griškaus (2013, 2014), R. Kazlauskaitės-Markelienės, A. Petrauskaitės (2013) darbai. Pilietiškumo sampratos, pilietiško elgesio organizacijoje santykis su organizacijos tapatumu taip pat nėra šalies mokslininkų aktualių empirinių tyrimų objektas, nors, remiantis užsienio tyrėjų patirtimi, pradedami tirti pilietiško elgesio ypatumai Lietuvos darbuotojų imtyje (Bagdžiūnienė, Urbanavičiūtė, Lazauskaitė-Zabielskė, 2013).

Tyrimo problema – kariūnų pilietinio ugdymo svarba organizacinio tapatumo formavimuisi.

Tyrimo objektas – organizacinio tapatumo veiksnys kariūnų pilietiško ugdymo procese.

Tyrimo tikslas – atskleisti organizacinio tapatumo įtaką kariūnų pilietiško ugdymui.

Tyrimo uždaviniai:

1. Išryškinti organizacinio tapatumo sampratą, akcentuojant karinės organizacijos kolektyvinį tapatumą.
2. Atskleisti kariūnų ugdytojų ir kariūnų pilietiškumo kaip vienos organizacinio tapatumo dimensijų sampratos panašumus.

Tyrimo metodai: mokslinės literatūros analizės, diskusijų (angl. *focus*) grupės, duomenų turinio (angl. *content*) analizės.

Tyrimo metodologija. Atliktas tyrimas remiasi holistiniu požiūriu į tyrimo objektą, padedančiu suprasti nagrinėjamo reiškinių esmę, apibūdinti asmens, grupės, jų veiklos programos ar situacijos visapusišką raišką (Bitinas, Rupšienė ir Žydžiūnaitė, 2008). Holistinis požiūris suteikia galimybę tyrimo objektą suprasti kaip sisteminių reiškinių, atskleidžiant jo esmę, grindžiamą conceptualiomis idėjomis, jų pokyčiais, konteksto įtaka (Bitinas, 2006) ir specifika, priklausoma nuo istorinių, socialinių sąlygų, laiko ir erdvės. Konstruktyvistinis tikrovės pažinimo modelis, leidžia teigti, jog tyrimo objekto aprėpiama tikrovė – žmonių veikla, kurianti, keičianti ir tokiu būdu tobulinanti socialinę tikrovę. Mokslininkų (Bitinas, 2006; Bitinas et al., 2008; Gedvilienė, Zuzevičiūtė, 2007; Valackienė, 2004) teigimu, kokybinio tyrimo specifika, renkant tyrimo duomenis, juos analizuojant ir interpretuojant, neišvengiamai susijusi su asmenine tyrėjo patirtimi, kuri tampa tyrimo priemone. Remiantis mokslininkų rekomendacijomis (Bitinas, 2006), diskusijų grupės tyrimo duomenų analizei nebuvo taikomi reprezentatyvumo reikalavimai, nevertinamas teiginių teisingumas ar klaidingumas, nes šio tipo duomenims svarbus turinio išsamumas ir interpretacija. Empiriniame tyrime dalyvavo trys diskusijų (angl. *focus*) grupės. Pirmą grupę sudarė II–IV kurso kariūnai, antrą – karininkai, dalyvaujantys kariūnų ugdymo procese, trečią – civiliai dėstytojai. Antros ir trečios grupių dalyvių atrankos kriterijus – ne mažesnė nei šešerių metų tarnybos ar darbo karinėje organizacijoje patirtis.

Tyrimo duomenų analizė. Gauti duomenys buvo analizuojami turinio analizės metodu. Įrašyti diskusijų grupių tyrimo duomenys parengti analizei, išrinkti „raktiniai“ žodžiai ir sukonstruotos tyrimo subkategorijos, pateiktos interpretacijos.

Pilietiškumo kaip organizacinio tapatumo dėmens samprata

Tyrimo dalyvių kaip LKA organizacijos narių pilietiškumo sampratą padėjo atskleisti grupinės diskusijos. Duomenų analizės tikslas – atskleisti pilietiškumo sampratos panašumus ir skirtumus, siekiant, remiantis organizacijos tapatumu, kurti kariūnų kaip būsimųjų karininkų pilietiškumo ugdymo strategijas.

Pirmos grupės diskusijoje išryškėjo, kad kariūnų pilietiškumo samprata glaudžiai susijusi su atsakomybės samprata, kuri siejama su neabejingumu ir padorumu. Grupės dalyvių nuomone, ugdant karius būtina skatinti jų sąžiningumą. Dauguma diskusijos

dalyvių, pabrėždami atsakomybės svarbą, teigė, kad pilietiškumas neatskiriamas nuo tautiškumo: „*pilietiškas yra sinonimas patriotiškumo, tautiškumo ir apsprendžia žmogaus požiūrį į Tėvynę.*“ Todėl, kariūnų nuomone, kariuomenėje diegiamos tautinės vertybės turi reikšmę asmens brandai, jo pilietiškumui, saviraiškai organizacijoje ir visuomenėje: „*kariuomenėje himnų turbūt 80 proc. išmoksta giedot*“, o pareigos samprata ir raiška glaudžiai susijusios su pilietiškumo ugdymu: „*o kai pareiga perauga į gilesnius jausmus, į meilę, tai tampa patriotiškumu*“. Pirmos diskusijų grupės dalyvių – kariūnų – pilietiškumo samprata apibūdinta 1 lentelėje.

1 lentelė. Kariūnų pilietiškumo samprata (pirma diskusijų grupė)

Subkategorija	Subkategoriją iliustruojantis teiginys
Atsakomybė	„ <i>tu esi tos valstybės dalis ir tai, kas vyksta joje, taip pat priklauso nuo tavęs, ir niekas kitas, tik tu gali tą įtakoti, keisti</i> “
Pilietinės teisės ir pareigos	„ <i>sąžiningas pareigų vykdymas</i> “; „ <i>pareiga – balsavimas</i> “; „ <i>dalyvavimas rinkimuose – pilietinė pareiga</i> “

Apibendrinus pirmos dalyvių grupės nuomones, galima pastebėti, jog kariūnai pilietiškumo sampratą linksta sieti su universaliosiomis vertybėmis ir jų ugdymu. Tokių kariūnų požiūrį galima vertinti teigiamai, nes pilietiškumo samprata neatsiejama nuo įsisąmonintos asmeninės atsakomybės už valstybės ateitį.

Antrą ir trečią diskusijų grupes sudarė kariūnų ugdytojai – karininkai ir civiliai dėstytojai. Mokslinėje literatūroje (Mačianskienė, Gedvilienė, Linkaitytė ir Teresevičienė, 2004; Juozaitis, 2008; Andriekienė, Anužienė, 2011) išskiriamos suaugusio žmogaus ugdytojo vertybinės nuostatos, kurios turėtų būti veiklos atskaitos tašku: pagarba žmogui, gėrio skatinimas, tiesa, demokratija, teisingumas ir lygybė, tolerancija, empatija ir kt. Todėl buvo labai svarbu išsiaiškinti šių grupių dalyvių pilietiškumo sampratą.

Antros diskusijų grupės, kurią sudarė karininkai, pilietiškumo kaip pilietinio ugdymo rezultato samprata platesnė nei pirmos grupės ir pagrįsta ne tik emocijomis, bet ir teorinėmis žiniomis. Visi diskusijoje dalyvavę karininkai pabrėžė atsakomybės svarbą pilietiškumo raiškai ne tik karinėje organizacijoje, bet ir visuomenėje. Galima teigti, kad grupės dalyviai atsakomybę supranta ne tik kaip atsakomybę „čia ir dabar“ (McLaughlin, 1997), bet ir kaip atsakomybę, apimančią įvairius aspektus: ir teisingumą, ir neabejingumą: „*man pilietiškumo pavyzdys buvo mūsų kaimas, ten nebuvo abejingų žmonių*“, ir veiklą kitų žmonių naudai. Diskusijų grupės dalyviai išsakė nuomonę, kad „*pilietiškas prasideda nuo kiekvieno kiemo*“ ir pasireiškia „*visapusišku domėjimusi savo valstybės gyvenimu*“. Diskusijos metu išryškėjo karininkų nuomonė, kad žmonių pilietiškumui neigiamą įtaką daro „*neišprusimas, nusivylimas gyvenimu, žmonės nesidomi, kas dedasi valstybėje, jiems tas nerūpi*“. Todėl valstybėje klesti savanaudiškumas, abejingumas ir apatija: „*man gerai šiuo momentu, aš paliksiu tą vietą ir, kas ten bus vėliau,*

man nesvarbu“. Grupės nariai palaikė nuomonę, kad dažnai „skiriasi tai, ką žmogus šneka, deklaruoja, nuo darbų“. Valstybės piliečius toks valdžios atstovų elgesys „nuvilia“. Pastariesiems pavyzdžiams buvo priešpriešinamas kitas pavyzdys: „geriausias pilietinio ugdymo ir pilietiškumo pavyzdys – mūsų Žemaitis [aut. pastaba – generolas Jonas Žemaitis (1909–1954)], jis deklaravo save lietuviu ir mirė <...> žmogus šnekėjo ir darė tą patį, savo veiksmais deklaravo pilietiškumą“. Antros diskusijų grupės dalyvių pilietiškumo samprata pateikta 2 lentelėje.

2 lentelė. Karininkų pilietiškumo samprata (antra diskusijų grupė)

Subkategorija	Subkategoriją iliustruojantis teiginys
Atsakomybė	„kad mums būtų gera gyventi toje valstybėje, ir aš esu atsakingas“; „už tai, kaip tu elgiesi ir ką tu darai“; „pradedant nuo savęs, nuo savo šeimos ir galų gale už savo valstybę, už visus žmones“; „nuo piliečio, bendruomenės, savivaldybės kylant iki valstybės“; „jei žmogus užduoda sau klausimą „O ką gi aš padariau, kad mums visiems būtų geriau šitoj šaly gyvent?“
Lojalumas	„supratimas ir palaikymas procesų, kurie vyksta tavo valstybėje, savo indėlio įnešimas“; „aš matyčiau tą kryžminę jungtį ir viršaus link – priesaika valstybei“
Pilietinės teisės ir pareigos	„jei mes suprasim, kad tai gali pakeisti mūsų gyvenimą, ir naudosime visas mums suteiktas piliečio teises. Ir apie rinkimus, pesimizmas yra dabar labai didelis, žmonės nesupranta, kad jie lemia balsavimus, kad tai jų gyvenimas“; „iš išrinktos vyriausybės, kad galėtum pilietiškai pareikalaut iš jos“
Socialinis dalyvavimas	„aš galiu jam kažkuo padėti, taip pat ir jis atsakingas už mano gyvenimą, ir mes kartu galim daug ką padaryti“; „juk valstybė, tai irgi yra „mes“

Apibendrinus išsakytas nuomones, galima teigti, jog ypatingą reikšmę karininkų pilietiškumo sampratoje įgauna žodžio ir veiksmo vienovė, kuri tampa svarbiu akcentu tiek profesinėje, tiek ir visuomeninėje žmogaus veikloje. Ne mažesnę įtaką ši dualistinė vienovė daro organizaciniam tapatumui, jo kaitai ir simbolinei raiškai.

Trečios diskusijų grupės dalyviai – civiliai dėstytojai – akcentuodami pilietinio ugdymo kariuomenės organizacijoje ir visuomenėje svarbą atskleidė išsamiausiai pilietiškumo kaip pilietinio ugdymo rezultato sampratą (žr. 3 lentelę).

3 lentelė. Civilių dėstytojų pilietiškumo samprata (trečia diskusijų grupė)

Subkategorija	Subkategoriją iliustruojantis teiginys
Atsakomybė	„nelikti abejingiems veiksams, kurie nukreipti prieš visuomenę“; „žmonės turi būti vienas už kitą atsakingi <...> nežiūrėti, praras nepraras“
Lojalumas	„nesvarbu, kokios tautybės, jei esi pilietis, privalai laikytis priimtų normų, įstatymų ir sugyventi“
Tolerancija	„kitos lyties atstovams“; „demokratinėj valstybėj ji reikalinga“; „būtina, bet ne visada privaloma. Kartais ir negali būti visuotinės tolerancijos“
Pilietinės teisės ir pareigos	„dar aktyvumas balsuoti“; „dalyvavimas valstybės gyvenime <...>, suvokti to dalyvavimo svarbą“; „aktyvumas, renkant valdžią, čia yra tam tikra branda“; „labai svarbu žinoti teises ir pareigas“; „pasirengimas ginti Tėvynę“
Socialinis dalyvavimas	„visos visuomenės grandys daro vieną kitą piliečiais. Pilietinė visuomenė negali būti šalia visuomenės“

Trečios diskusijų grupės dalyviai sutarė, kad, viena vertus, pilietiškumas parodo asmens santykį su valstybe, kita vertus, pilietiškumas „yra glaudžiai susijęs ir su tautiškumu, ir su Tėvynės samprata“. Grupės dalyvių nuomone, pilietiškumas yra susijęs ir su vertybinėmis nuostatomis. Jei žmogus „turi tokią vertybinę nuostatą – pagarbą ir suvokia save kaip žmogų, privalantį kovoti už tai, kad būtų laikomasi šitos vertybinės nuostatos, tai jis, kaip pilietis, netoleruos“ įvairiomis formomis galinčios pasireikšti nepagarbos valstybei ir jos piliečiams. Civiliai dėstytojai pažymėjo, kad formalus priklausymas vienai ar kitai valstybei „nebūtinai yra pilietiškumą apsprendžiantis veiksnys. Kiek yra piliečių, bet visai nepilietiškų“. Diskusijos metu išryškėjo viena nuomonė, kad „negali būti meilės iš vienos pusės“, „jeigu pilietis nejaus valstybės rūpesčio, nesijaus valstybės ginamas, tai jis ir tos valstybės ir negerbs, ir nebus jai įsipareigojęs“. Diskusijų grupės dalyviai pritarė išsakytai nuomonei, kad žmogus gali ir neturėti pilietybės, bet jaustis „pakankamai atsakingas už tą valstybę <...> gerbia įstatymus, dalyvauja aktyviai tos valstybės gyvenime, todėl jis dar daugiau pilietiškas“. Civiliai ugdytojai padarė išvadą, kad „formalus priklausymas, paso ar piliečio pažymėjimo turėjimas, dar ne rodiklis“, galintis apibūdinti žmogaus pilietiškumą. Asmens pilietiškumas pasireiškia per pagarbą „mūsų įstatymams, mūsų valstybei“, „valstybės simboliams, pvz.: LKA iškilmingas vėliavos įnešimas per šventinius minėjimus, himno giedojimas“. Vienas iš diskusijos dalyvių pateikė pavyzdį apie netoliese gyvenančio kaimyno savęs, kaip piliečio, suvokimą: „per visas šventes pas jį kabo valstybinė vėliava ir, matyt, laiko save patriotu“. Kitas diskusijų dalyvis, analizuodamas pilietinio pasyvumo priežastis, teigė, kad „ugdydami formaliai, galime išugdyti tik formaliąsias pilietiškumo apraiškas, kaip vėliavos pakėlimas ar dar kažkas tai, bet jeigu valstybinės institucijos nori išugdyti piliečius, jie turi jausti, kad yra valstybės mylimi ir gerbiami“. Visi trečios diskusijų grupės dalyviai pasisakė apie

pilietiškumo ugdymo valstybėje svarbą ir pabrėžė, kad ypač reikšmingas šiame procese yra tėvų, o tik vėliau – mokytojų ir dėstytojų vaidmuo.

4 lentelėje pateikti lyginimui trijų diskusijų grupių dalyvių pilietiškumo sampratos panašumai ir skirtumai.

4 lentelė. Diskusijų grupių dalyvių pilietiškumo sampratos raiškos panašumai ir skirtumai

Kategorija	Subkategorija <i>Pirma diskusijų grupė</i>	Subkategorija <i>Antra diskusijų grupė</i>	Subkategorija <i>Trečia diskusijų grupė</i>
Pilietiškumas	Atsakomybė	Atsakomybė	Atsakomybė
		Lojalumas	Lojalumas
			Tolerancija
	Pilietinės teisės ir pareigos	Pilietinės teisės ir pareigos	Pilietinės teisės ir pareigos
		Socialinis dalyvavimas	Socialinis dalyvavimas

Duomenų analizė atskleidė, jog siauriausiai pilietiškumą, jo raiškos formas suprato pirmos diskusijų grupės dalyviai – kariūnai, plačiausiai – trečios grupės nariai – civiliai dėstytojai. Pirmos diskusijų grupės dalyviai pilietiškumą vertina paviršutiniškai, jiems trūksta konceptualaus požiūrio į reiškinių esmę. Duomenų analizė leidžia daryti prielaidą, kad trečios diskusijų grupės dalyvių pilietiškumo sampratai įtaką daro ne tik asmeninė branda, vertybės, nuostatos, žinios, gebėjimai, mokslinio pedagoginio darbo patirtis, bet ir įsisąmoninta pilietinio ugdymo bei pilietinių kompetencijų svarba asmens profesinei ir visuomeninei raiškai.

Tyrimo duomenų turinio analizė atskleidė pilietiškumo kaip vienos iš organizacinio tapatumo dimensijų sampratos panašumus:

Pirma, visų diskusijų grupių dalyviai pabrėžė *atsakomybės* vaidmenį ir įtaką asmens pilietiškumui. Atsakomybė atsiranda tada, kai įsisąmoninama pareiga, nes pilietiškumas – tai atsakomybės už savo šalį realizavimas, kuriam priskiriami ir nedideli darbai, skirti bendram labui, ir savo gyvybės aukojimas šalies gerovei (Bitinas, 2004). Atsakomybę diskusijų grupių dalyviai supranta kaip mąstančio organizacijos nario dorybę, darančią įtaką ir asmens, ir organizacijos tapatumui, ir kaip bendresnę universalią sampratą, apimančią gėrio siekimą visai socialinei pasaulio bendruomenei (Petrauskaitė, 2013).

Antra, trijų grupių dalyviai pabrėžė *pilietinių teisių ir pareigų* svarbą ne tik pilietiškumo sampratai, bet ir jo raiškai per pilietinį dalyvavimą. Antros ir trečios diskusijų grupių dalyviai nurodė pilietiškumo raiškai organizacijoje svarbias žmogaus lojalumo ir bendruomeniškumo savybes. Tačiau tik trečios grupės dalyviai akcentavo, kad asmens pilietiškumas reiškiasi ir per *toleranciją*.

Išvados

Mokslinės literatūros analizė ir atlikto tyrimo duomenys leidžia daryti išvadas, kad:

- Organizacinis tapatumas, viena vertus, formuoja individų interesus ir vertybines orientacijas remiantis turima istorine, kultūrine ir aktualia patirtimi. Kita vertus, individai patys konstruoja ne tik asmeninius, bet ir organizacinius tapatumus. Kolektyvinio tapatumo kūrimo procesus lemia konkretus institucinis, kultūrinis ir galios kontekstas. Svarbiausias kolektyvinio tapatumo bruožas – asmens gebėjimas *save* ir *kitus* apibrėžti sąvoka *mes*.
- Pilietiškumo kaip organizacinio tapatumo dėmens samprata atskleidžia LKA organizaciniam tapatumui įvairiu lygiu svarbias formas: atsakomybę, pilietines teises ir pareigas, socialinį dalyvavimą, lojalumą ir toleranciją. Šios formos iš dalies yra susijusios su organizacijų tyrimuose taikomu penkių dimensijų pilietiško elgesio organizacijoje modeliu, apimančiu pagalbos, sąžiningumo, pilietinio įsitraukimo, pakantumo ir pagarbos aspektus.
- Bendrų vertybių buvimas būtinas organizacijos tapatumui formotis, todėl pilietiškumo, kaip organizacinio tapatumo dėmens, ugdymo sėkmė LKA tiesiogiai priklauso nuo studijuojančių kariūnų ir LKA akademinės bendruomenės, karininkų edukacinių pastangų sąveikos.
- Rengiant kariūnus – Lietuvos kariuomenės būsimojus karininkus – būtina pripažinti dualistinį LKA organizacinį tapatumą ir orientuotis į aktyvaus pilietiškumo visais aspektais ugdymą ir raišką, remiantis nacionalinio saugumo pamatine idėja – atsakomybe už visavertę ir saugią tautos ir valstybės ateitį.

Literatūra

- Andriekienė, R. M., Anužienė, B. (2011). *Andragoginiai kompetencijų tobulinimo aspektai tęstiniame profesiniame mokyme: Monografija*. Klaipėda: Klaipėdos universiteto leidykla.
- Bagdžiūnienė, D., Urbanavičiūtė, I., Lazauskaitė-Zabielskė, J. (2013). Pilietiškas darbuotojų elgesys organizacijoje: kai kurios lietuviško klausimyno psichometrinės charakteristikos. *Psichologija*, 47, 7–23.
- Bitinas, B. (2004). *Hodegetika: auklėjimo teorija ir technologija*. Vilnius: Kronta.
- Bitinas, B. (2006). *Edukologinis tyrimas: sistema ir procesas*. Vilnius: Kronta.
- Bitinas, B., Rupšienė L., Žydžiūnaitė V. (2008). *Kokybinių tyrimų metodologija*. Klaipėda: Socialinių mokslų kolegija.
- Castells, M. (2005). *Tinklaveikos visuomenės raida*. Kaunas: Poligrafija ir informatika.
- Castells, M. (2006). *Tapatumo galia*. Kaunas: Poligrafija ir informatika.
- Čiubrinskas, V. (2008). Tautinio identiteto antropologinio tyrinėjimo klausimai. Iš *Lietuviško identiteto trajektorijos* (p. 13–27). Kaunas: Vytauto Didžiojo universitetas.

- Gedvilienė, G., Zuzevičiūtė, V. (2007). *Edukologija: Mokomoji knyga studentams*. Kaunas: Vytauto Didžiojo universiteto leidykla.
- Giddens, A. (2000). *Modernybė ir asmens tapatumas: asmuo ir visuomenė vėlyvosios modernybės amžiuje*. Vilnius: Pradai.
- Griškus, A. (2014). Ribos tarp „savo“ ir „kito“ šių dienų Lietuvos karo aviacijoje. Iš *Savas ir kitas šiuolaikiniais požiūriais* (p. 307–335). Vilnius: Lietuvos istorijos institutas.
- Griškus, A. (2013). Lietuvos karo aviacijos tradicijos 1991–2012 m.: tęstinumo ir inovacijų problemos (p. 136–159). Iš *Res humanitariae XIII*.
- Foucault, M. (1998). *Disciplinuoti ir bausti: kalėjimo gimimas*. Vilnius: Baltos lankos.
- Jovaiša, L. (2007). *Enciklopedinis edukologijos žodynas*. Vilnius: Gimtasis žodis.
- Juozaitis, A. M. (2008). Pagrindinės kompetencijos andragogo profesinėje veikloje. *Pedagogika*, 89, 52–57.
- Kazlauskaitė-Markelienė, R., Petrauskaitė, A. (2013). Akademinio ir profesinio tapatumų sąveika. *Socialinių mokslų studijos*, 5(1), 151–164.
- Lemme, B. (2003). *Suaugusiojo raida*. Kaunas: Poligrafija ir informatika.
- Lietuvos Respublikos krašto apsaugos sistemos organizavimo ir karo tarnybos įstatymas. (2013). *Valstybės žinios*, 20-6050.
- Mačianskienė, N., Gedvilienė, G., Linkaitytė, G., Teresevičienė, M. (2004). *Suaugusiųjų mokymasis. Mentoriavimas: Mokomoji knyga*. Kaunas: Vytauto Didžiojo universiteto leidykla.
- Matulionis, A., Juknevičius, S., Mitrikas, A. (2001). *Europa ir mes*. Vilnius: Gervelė.
- Matulionis, A. V., Maniukaitė, G., Trinkūnienė, I., Krukauskienė, E., McLaughlin, T. H. (1997). *Šiuolaikinė ugdymo filosofija: demokratiškumas, vertybės, įvairovė*. Kaunas: Technologija.
- Melnikas, B. (2013). *Žiniomis grindžiamos visuomenės kūrimas: globalizacija, darni plėtra, ekonominiai sprendimai*. Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla.
- Morkūnienė, J. (2012). Socialinis tapatumas: prielaidos, pokyčiai, destrukcijos. Iš *Individo tapatumas: tarp tradicijos ir inovacijų* (p. 95–188). Vilnius: Mykolo Romerio universitetas.
- Petrauskaitė, A. (2013). Pareigos ir atsakomybės ugdymas kaip šiuolaikinės visuomenės ugdymo siekis. Iš *Globalizacijos iššūkiai ugdymo procesui: visuomenė ir kariuomenė* (p. 85–98). Vilnius, Generolo Jono Žemaičio Lietuvos karo akademija.
- Ranonytė, A. (2004). Tautinis ir europinis tapatumas: suderinamumas ir raiška. *Filosofija. Sociologija*, 4, 1–9.
- Robbins, S. (2003). *Organizacinės elgsenos pagrindai*. Kaunas: Poligrafija ir informatika.
- Savoniakaitė, V. (2011). Tapatybė. Iš *Lietuvos etnologijos ir antropologijos enciklopedija* (p. 389–392). Vilnius: Lietuvos istorijos institutas.
- Savoniakaitė, V. (2014). Antropologija ir etnologija postmodernybėje. Iš *Savas ir kitas šiuolaikiniais požiūriais* (p. 73–87). Vilnius: Lietuvos istorijos institutas.
- Statkus, N. (2003). *Etniškumas ir nacionalizmas: istorinis ir teorinis aspektai*. Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla.
- Šešelgytė, M. (2007). *Europos Sąjungos bendro gynybos identiteto problema*. Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla.

- Valackienė, A. (2004). *Sociologinis tyrimas*. Kaunas: Technologija.
- Zaleskienė, I. (2011). Multidimencinis identitetas: tautinio ir pilietinio tapatumo sankirtos ir slinkty. *Tiltai*, 3(56), 1–10.
- Zulumskytė, A., Galminaitė, L. (2011). Studentų mokymosi Lietuvos universitetuose pobūdis. *Tiltai*, 2(55), 1–12.

Organizational Identity Factor Educating Cadets' Public Spirit: a Case of General Jonas Zemaitis Lithuanian Military Academy

Rolanda Kazlauskaitė-Markelienė

General Jonas Zemaitis Lithuanian Military Academy, Humanities Department, Šilo St. 5A, LT-10322 Vilnius, Lithuania, rolanda.kazlauskaite@mil.lt

---

Summary

This article deals with the phenomenon of military organization identity and its influence on the process of cadets' public spirit education. The analysis of research data exposed the notion of public spirit between trainers and trainees that create common values for the formation of organization.

The question of identity is actualized by the globalization, the increase of information and news, as well as migration. The result of changes is the changing human and social relations, and transformation of value systems. The factors effecting the construction of personal identity are revealed in the scientific literature. Identity is a conscious self-devotion to a specific group, which understands consequences. Organizational identity, on one hand, forms individual's interests and value orientations. On the other hand, the individuals themselves construct personal and organizational identities. The creation processes of collective identity are derived from institutional, cultural and power context. The feature of collective identity is a person's ability to define *him/herself* and *others* as 'u'. Military identity, as a dimension of military organization, has undergone not one transformation. The basis of forming military identity is a consciously constructed value system. Duty, responsibility, discipline and loyalty are named as the priority of military values, which are recognized by the majority of members in the organization. Common values are the must in forming an organizational identity that is why the success of public spirit education in Lithuanian Military Academy depends on the interaction among cadets, military instructors and civilian faculty. The public spirit, as a dimension of organizational identity, reveals the forms of identities significant to Military Academy, namely responsibility, civil rights and duties, social participation, loyalty and tolerance. These forms partially suit to the applied

public behavior model of five dimensions in organization, which includes the aspects of support, honesty, public interaction, tolerance and respect. Preparing cadets, future officers of Lithuanian military, it is obligatory to recognize dual organizational identity of Military Academy and orientate to the active public spirit educating in all aspects, taking into consideration the basic idea of national security, which praises the responsibility for the complete and secure future of our nation and state.

Keywords: *identity, organizational identity, collective identity, military, values, public spirit.*

Įteikta / Received 2016-04-20
Priimta / Accepted 2016-06-29